

Asia: STM093:00/2016

Romaniasiaain neuvotelukunnan luonnos Romanipoliittiseksi ohjelmaksi (2018-2022)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Ihmisoikeuskeskus pitää tärkeänä uuden romanipoliittisen ohjelman laatimista.

Vaikka romanien tilanteessa on Suomessa tapahtunut parannusta viime vuosina, ongelmia on edelleen yhdenvertaisuudessa eri elämäntilanteissa, elämän eri osa-alueilla ja esimerkiksi eri ryhmien välillä ja sisällä. Romaneihin kohdistuu syrjintää monissa eri muodoissa ja he joutuvat usein vihapuheen kohteeksi.

Kaikki toimet, jotka edistävät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja romanien yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa yleensä, ovat kannatettavia ja niitä tulee kaikin tavoin edistää, myös yhteisöön kuuluvien vähemmistöjen osalta. Tällaisia toimenpiteitä on luonnoksessa useita, mutta joiltain osin muotoilut vaativat Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan tarkennusta.

Hankkeiden toteutuminen

Romanipoliittisen ohjelman 2010-2017 toimeenpanon ohjaus- ja seurantatyöryhmän raportista käy ilmi, että koulutuksen edistämiseen liittyvissä hankkeissa oli useita, jotka eivät ohjelmakaudella toteutuneet, tai toteutuivat vain osittain. Näin oli etenkin romaniväestön ammatilliseen koulutukseen osallistumisen tehostamisen osalta (hankkeet 37-47).

Ihmisoikeuskeskus pitää tärkeänä, että ammatilliseen koulutukseen osallistumisen tehostamiseen ja muihin edellisellä ohjelmakaudella toteutumatta jääneisiin keskeisiin hankkeisiin kiinnitetään uudella ohjelmakaudella erityistä huomiota.

Terminologiasta

Ohjelmassa käytetään sekaisin termejä ”positiivinen diskriminaatio” ja ”positiivinen erityiskohtelu”. Ihmisoikeuskeskus suosittelee termin ”positiivinen diskriminaatio” poistamista tekstistä kokonaan (ml. s. 8 kuvio).

Toimintalinjakohtaisia huomioita

TOIMINTALINJA 2: ROMANIVÄESTÖN AMMATILLISEN OSAAMISEN, TYÖLLISYYDEN, YRITTÄJYYDEN JA TYÖMARKKINOILLE INTEGROITUMISEN EDISTÄMINEN

toimenpiteet 22-32 - työelämä

Vuonna 2014 julkaistussa vähemmistövaltuutetun selvityksessä ”Erilaisena arjessa- selvitys romanien syrjintäkokemuksista” todetaan, että romaneilla on paljon kokemuksia syrjinnästä työhaussa ja puutteellinen osaaminen liittyen työelämän oikeussuojakeinoihin. Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan ROMPO:ssa tulisi huomioida tarve lisätä romaniväestön oikeustietoisuutta liittyen työelämän oikeussuojakeinoihin.

Selvityksessä todettiin mm. että ”osa romanivastaajista on sitä mieltä, että romanivaatetus ja erityisesti romaninaisen vaatetus hankaloittaa työpaikan saamista ja osa pitää sitä ylipäätään hankalana työelämän näkökulmasta. Työpukeutumiseen liittyviä kysymyksiä ja haasteita pitää käsitellä yhteiskunnassa laajemmin myös syrjintänäkökulmasta, mutta samalla tämä teema on otettava aikaisempaa perusteellisempaan keskusteluun romaniyhteisön sisällä... ..Samanaikaisesti romaniyhteisössä on tiedostettava, ettei heidän yhteiskunnallinen asemansa kehity, jos yksittäiset romanit joutuvat kieltäytymään tarjotusta työpaikasta, koska pelkäävät työpukeutumisen loukkaavan oman yhteisönsä jäseniä” (ss. 26-27).

Pukeutumiseen liittyvillä kysymyksellä on yhtymäkohtia romaniväestön työelämäosallisuuteen. Luonnoksessa asiaa käsitellään ainoastaan romanihenkilöön kohdistuvan syrjinnän kieltämisen yhteydessä. Myös pukeutumiseen liittyvät romaniyhteisön sisäiset kysymykset ovat työllistymisen kannalta merkityksellinen asia, ja se tulisi ohjelmassa huomioida yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden takaamiseksi myös romaniyhteisön sisällä.

TOIMINTALINJA 3: ROMANIVÄESTÖN YHDENVERTAISEN KOHTELUN JA PALVELUIHIN PÄÄSYN EDISTÄMINEN

toimenpiteet 46-52 – asuminen

Tammikuussa 2018 on julkaistu ympäristöministeriön ja Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskuksen (ARA) tilaama selvitys romanien asumisen yhdenvertaisuudesta. Siinä tarkasteltiin valtion tukemissa vuokra-asunnoissa asuvien romanien asunnon saantiin, vaihtamiseen ja asumiseen liittyviä ongelmia sekä romanien ja pääväestön asumisen yhdenvertaisuutta. Siinä todettiin mm. että vaikka romanien asumistilanne on helpottunut, koulutus lisääntynyt ja työllisyys kasvanut, ovat samalla myös taloudelliset ongelmat lisääntyneet. Lisäksi romanit toivat esiin syrjintäkokemuksia erityisesti yksityisiltä asuntomarkkinoilta.

Luonnoksessa mainitaan asumisen vaikeuksia. ARA:n selvityksessä tuodaan esiin kuitenkin myös ongelmia, johon ei ROMPO-luonnoksessa suoraan ole löydettävissä toimenpidettä. Selvityksen mukaan romanien kulttuuriset käytännöt kuten muuttolupa ja väistämisvelvollisuus vaikeuttavat ja hidastavat yhä asunnon saamista. Romanien sisäinen vaikuttaminen muiden romanien asumiseen on edelleen hyvin yleistä ja vaikeuttaa yksittäisten romanien ja romaniperheiden asumaan asettumista. Nämä käytännöt edistävät syrjintää yhteisön sisällä ja aiheuttavat jopa perustuslain vastaisia tilanteita, joissa henkilöt eivät voi vapaasti valita asuinpaikkaansa yhteisön painostuksen ja tapojen vuoksi. Tämä asia on merkityksellinen yksilöille niin asumiseen kuin työllistymiseenkin liittyen sekä vaikeuttaa yleisesti yhdenvertaisuuden toteutumista.

<http://www.ym.fi/fi->

[FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Seurantaselvitys_romanien_asumisesta_val\(45810\)](#)

TOIMINTALINJA 5: ROMANIVÄESTÖN SYRJINNÄN TORJUNTA SEKÄ YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON EDISTÄMINEN

toimenpiteet 89-100 – yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Ihmisoikeuskeskus toteaa, että ROMPO-luonnoksessa esitetään useita tärkeitä toimenpiteitä romaneihin yhteisön ulkopuolelta kohdistuvan syrjinnän poistamiseksi.

Romaneilla on tutkimusten mukaan paljon syrjintäkokemuksia elämän eri osa-alueilla. Palveluiden ja tavaroiden tarjonnassa tai esimerkiksi työn haussa koettujen syrjintäkokemusten oikaisemiseksi olemassa olevien oikeussuojakeinojen käyttäminen ei ole tuttua tai niitä ei uskalleta hyödyntää. Tähän tulisi kiinnittää huomiota ROMPO:n tekstissä

Syrjinnän osalta luonnoksessa ei kuitenkaan riittävän selkeästi tuoda esiin romanien yhteisön sisällä kokemia syrjintää, oikeuksiin puuttumista ja yhdenvertaisuuden toteutumisen ongelmia. Kuten yhteiskunnassa yleensä, myös romaneissa on henkilöitä, joiden tarpeet, mieltymykset ja toimintatavat poikkeavat muiden vastaavista. Esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia romanihenkilöitä ei lainkaan mainita luonnoksessa ja myös mm. vammaisten ja ikääntyneiden romanihenkilöiden osuus toimenpiteistä jää pääosin terveyden- ja sairaanhoitoon liittyviin kirjauksiin. Naisten ja tyttöjen tasa-arvoinen ja yhdenvertainen asema romaniyhteisön sisällä on edelleen erityishuomion tarpeessa.

Ihmisoikeuskeskus haluaa vielä kiinnittää huomiota tärkeään toimenpiteeseen 92 ("Vahvistetaan ihmisoikeus- ja kansalaiskasvatusta osana kulttuuristen oikeuksien edistämistä ja romaneihin kohdistuvan syrjinnän ehkäisyä). Sen sisältö vaatisi kuitenkin tarkentamista. Laadukkaan ihmisoikeuskasvatuksen tulee sisältää opetusta ihmisoikeuksiin liittyvistä arvoista, normeista ja mekanismeista. Lisäksi opetuksen tulee tapahtua ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla ja voimaannuttaa ihmisiä ihmisoikeuksien toteuttamiseen. Koulutusta tulee antaa kaikille ja sen tulisi edistää yleistä yhdenvertaisuutta, myös yhteisöjen sisällä. Nykyisellään kirjauksesta ei voi nähdä tätä ulottuvuutta selvästi.

TOIMINTALINJA 6: ROMANIVÄESTÖN VOIMAANNUTTAMINEN JA OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

toimenpiteet 101-116 – demokratia ja osallistuminen

Ohjelmassa tulee hyvin esille romaneiden kuuleminen kuulemistilaisuuksien kautta, sekä yhteistyö romanijärjestöjen kanssa. Uusi yhteisön voimaannuttamista käsittelevä toimintalinja (toimintalinja 3.6.), jolla pyritään vahvistamaan romanien ja romaneja edustavien järjestöjen kuulemista sekä avata romaneille uusia paikallistason vaikutusmahdollisuuksia heitä itseään koskevissa asioissa, on tärkeä.

Olisi toivottavaa, että ohjelmaan vielä sisällytettäisiin konkreettisia toimia, joilla pyrittäisiin osallistamaan nimenomaisesti myös niitä romaneita, jotka eivät ole mukana yhdistystoiminnassa. Sähköisten osallistumismahdollisuuksien ja sosiaalisen median kanavien hyödyntäminen etenkin nuorten romaneiden osallistamiseksi voisi näkyä ohjelmassa vahvemmin.

Lisäksi olisi tärkeää pohtia keinoja kuulla ja osallistaa niitä romaneita, jotka ovat marginaalisessa asemassa omassa yhteisössään, mm. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset henkilöt ja ikääntyneet henkilöt.

TOIMINTALINJA 9: KANSAINVÄLINEN ROMANITYÖ

toimenpiteet 141-150 – kv. yhteistyö

Ihmisoikeuskeskus toteaa, että toimenpide 144 (Tehdään tunnetuksi romanien oikeuksia vahvistavien YK:n ja eurooppalaisten sopimusten sisältöä ja Suomen saamia suosituksia) on erittäin tärkeä ja olisikin hyvä tarkistaa kuinka laajasti luonnoksessa esitetyt toimenpiteet kattavat Suomen eri sopimusvalvontaelimiltä saamat ajankohtaiset ja toimenpiteitä vaativat suositukset.

Viimeisimmät suositukset romanien oikeuksien toteutumisen ongelmista Suomi on saanut keväällä 2017 YK:n Rotusyrjinnän poistamista käsittelevältä (CERD) komitealta sekä YK:n CEDAW-komitealta ja TSS-komitealta vuonna 2014.

toimenpiteet 151-155 – romaninaisten voimaannuttaminen

Ihmisoikeuskeskus muistuttaa, että toimenpide 154 (Suomen YK:ltä ja eurooppalaisilta ihmisoikeuselimiltä saamien suositusten seuranta) ei koske ainoastaan romaninaisten voimaannuttamista, vaan on hyvinkin relevantti myös kaikkien muiden romanien oikeuksien paremman toteutumisen osalta.

toimenpiteet 156-159 – PIO-näkökulman vahvistaminen

Ihmisoikeuskeskus muistuttaa, että Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) vuoden 2018 työohjelmassa on vahva romani-painotus. Seuraavat julkaisut ilmestyvät vuonna 2018:

- 6 April - Roma integration progress report and scoreboard (2011-2016)
- 14 June - EU-MIDIS II - Roma: transition from education to employment
- 12 September - EU-MIDIS II : Migrant and Roma women – Selected findings
- 16 November - Local engagement for Roma inclusion (Report)

Mainittujen raporttien teemoista monet ovat yhtenevät ROMPON teemojen kanssa. Ohjelmassa mainitaan FRA:n julkaisujen hyödyntäminen, mutta koska yhteistyöpotentiaalia voisi olla paljonkin, tulisi FRA huomioida ohjelmassa laajemminkin. FRA pyrkii tiivistämään yhteyksiä kansallisella tasolla, ja tämän yhteistyön mahdollisuudet olisi hyvä tiedostaa, selvittää ja hyödyntää täysimääräisesti.

Sirpa Rautio

Leena Leikas

Johtaja

Asiantuntija

Lausunto on allekirjoitettu sähköisessä asianhallintajärjestelmässä

Hakala Elina
Ihmisoikeuskeskus